

54145

RGH 4039

54145

II. ÉVFOLYAM

BUDAPET, 1910. OKTÓBER HÓ

10. SZ.

A ZENE

ZENEMŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 1a.

Szerkesztik:
Sereghy Elemér és Lucia Arthur

Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.
Telefon 169-58.

Művészeti Szám

TARTALOM.

	Oldal		Oldal
A ZENETANÁROK JOGI HELY- ZETE	165	KI A MŰVÉSZ ?	181
AZ ORGONA A HANGVERSENY- TEREMBEN	170	OPERA	182
A KONCERTFORMA ÉS FEJLŐ- DÉSE	172	HIREK	192
NICOLAI LEVELE LISZT FERENCHEZ	176	ZENETÖRTÉNETI NAPTÁR	183
ZENEMŰMELLÉKLET	177	TUDÓSÍTÁSOK	183
MUSICA SACRA	179	KRITIKAI SZEMLE	183
VISSZAÉLÉSEK EGY NEMZET- KÖZI-DIJ KIOSZTÁSÁNÁL	180	SZERKESZTŐI ÜZENETEK	184
		MŰVÉSZ CIMTÁR	185
		APRÓHIRDETÉSEK	186
		MŰMELLÉKLET (MEDEK ANNA)	

FŐBIZOMÁNYOS:

NÁDOR KÁLMÁN ZENEMŰKERESKEDÉSE

.. . BUDAPEST, IV., KÁROLY-KÖRUT 8. SZ. . . .

KAPHATÓ MINDEN ZENEMŰKERESKEDÉSBEN ÉS DOHÁNYTÖZSDÉBEN.
EGYES SZÁM ÁRA 40 FILLÉR.

Első magy. villamos erőre
berendezett hangszergyár

Stowasser János

csász. és kir. udvari szállító

a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak, zeneakadémia,
zenedék, az összes fővárosi iskolák, hadsereg stb. szállítója, a
hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

BUDAPEST

II, LÁNCID-U. 5. ≡ GYÁR ≡ ÖNTŐHÁZ-U. 3.

Magyarország legnagyobb vonós- és fuvóhangszer-gyára

Ajánlja mindennemű saját gyárában készült hangszereit, ugy-
szintén hurokat és hangszeralkatrészeket. Hegedűk vonóval
8 K-tól. Harmóniumok 90 K-tól. — Tárogatók 70 koronától.
Tanerőknek kedvezmény.

Javítások a legművészebb kivitelben. ♦♦♦♦ Árjegyzék
kivánatra ingyen és bérmentve.

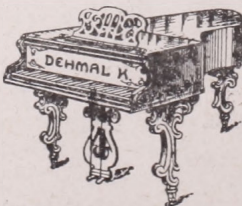
Zongorák, pianinók és harmoniumok

a világ legkitünőbb gyártmányai, to-
vábbá elismert kitünő és kitüntetett
saját gyártmányát ajánlja vételre és
bérletre

Dehmal Károly

Budapest, IV., Károly-körút 20.

Telefon: 122.

Villamos gépekkel berendezett cs. kir. udv.

orgonagyár.

Hazánk legna-
gyobb templom-
orgonájának, a
király orgonájának (koronázási templom)
alko-
tója: **RIEGER OTTÓ** csász. és kir.
udvari szállító

a Szent-Sir lovagja és a Ferenc
József-rend tulajdonosa.

BUDAPEST, VII., Garay-utca 48. szám.

A párisi, bécsi, pécsi stb. kiállításokon ki-
tüntetve. Kedvező fizetési feltételek mellett
kiváló, tiszta légnyomású, csőrendszerű (pneu-
matikai) tartós, nemeshangú orgonákat szállít.

37 év óta 1600 or-
gonát szállított s
közte a királyét,
mely 80 változatu
s villanyerőre van
berendezve. Orgo-
nák javítását, han-
golását, jókarban-
tartását a legmér-
sékeltébb árákért
elvállalja. — Kata-
lógus, tervezetek s
rajzok kívánatra
díjmentesen.

A ZENE

ZENEMŰVÉSZETI HAVI FOLYÓIRAT.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 1a.

Szerkesztik:
Sereghy Elemér és Luria Arthur

Előfizetési ára: Egy évre 4 kor.
Telefon 169—58.

A zenetanárok jogi helyzete.

Egy szatmári eset kapcsán, midőn két zenetanárt bíróság elé állítottak címbitorlásért, mivel a Nemzeti Zenede oklevele alapján magukat „okl. zenetanárok“-nak irták — ismét sok szó esett zenei körökben a tanárok jogi helyzetéről, melyhez pro és contra számos argumentumot vonultattak fel, de a lényegét nem tisztázták s a két párt ma is farkasszemet néz egymással. Az egyik párt t. i. azt vitatja, hogy zenetanár csak az Orsz. M. Kir. Zeneakadémián képesített úgynevezett „áll. kép. okl. zenetanár“ lehet; az ellenpárt két alosztályra bomolva viszont részint a Nemzeti Zenede egyenjogúsága mellett tör lándzsát, részint minden kvalifikáció szükségét tagadja. Jelen cikknek éppen az a célja, hogy e nagy per részint *megdönthetlen* argumentumokkal, részint az irányadó tekintély latbavetésével *végérvényesen* eldöntse s a zenetanárok jogi helyzetét precizirozza.

Kiindulási pontnak nem szolgálhat természetesen más, mint annak *senki által kétségbe nem vont* konstatálása, hogy *a zene u. n. szabad művészet*. Mit jelent ez? Régente az ipar nem volt ipar, nem volt „szabad ipar“, hanem az u. n. *céhrendszer* uralkodott, vagyis nem lehetett bárki pl. szabó vagy cipész, hanem csak az, akit a céh alapos vizsga után erre képesített. Az illetőnek a legjobb cipésmesterek szemeláttára kellett egy pár cipőt egészen sajátkezüleg elkészíteni s akkor valóságos cipézi oklevelet kapott a céhtől s csak ennek alapján nyithatott üzletet s taníthatott inasokat.

Ennek a céhrendszernek egy előnye tagadhatlanul volt, hogy t. i. az ipar nem kerülhetett hozzá nem értők kezébe s pl. a szabó feltétlenül „tudott“ szabni (más kérdés, hogy „akart“-e s munkáját tényleg jól végezte-e? mert az oklevél lelkiismeretet és becsületességet nem adhatott. A mai iparosok pl. kőművesek ellen is nem az a panasz, hogy ne „tudnának“, hanem hogy restek és felületesek!)

A zárjelben említett körülmény (t. i. az oklevél) nem garantálta a jó munkát, továbbá — mint a művelődés történetéből tudjuk — a céhrendszerben nagyranőtt klikkrendszer, főleg pedig az ipar fejlesztésében és haladásában ezen kényszerzubbonyba szorítás miatt *természetszerűleg* beállott bénulás és stagnálás azt eredményezték, hogy az államnak a céhrend-

szert (nem oly rég') eltörölték, mire az ipar hatalmasan fellendült. Mig előbb csaknem minden egy típusra ment, most új típusok jelentek meg cipőben, ruhában, butorban (egy modern butorcsinálót a céhek elbuktattak volna a vizsgán), házban stb. s a régi kvalifikációt pótolta a *konkurrencia, mely nemcsak a tudásra, de lelkiismeretes munkára is kényszerít* mindenkit, ha nem akar az illető éhen halni.

A zeneművészetben ilyen *teljesen* keresztülvitt céhszisztem nem volt soha. Némi árnyalata ugyan meg volt a mesterdalnokoknál; de hogy mire vezetett, legfényesebben illusztrálta Wagner idevonatkozó operájában.

A zeneművészet tehát éppen úgy, mint a szobrászat, festészet, költészet, iparművészet (pl. Zsolnay-féle majolika és eosin) mindig és mindenhol „szabad művészet“ volt és az marad! Ez a két szó „szabad művészet“ azt jelenti, hogy valamint a mai szabad ipar korában bárki készíthet tollat, botot, esernyőt, kalapot, bútort, edényt stb. ezek készítésére bárkit taníthat s ilyeneket árulhat is minden képesítés nélkül (az iparendély nem *képesítést* ad, hanem a *rendért* történik): — éppen úgy ma rajzolhat, festhet, szobrot faraghat, muzsikálhat bárki, sőt ezekre akárki akárkit meg is taníthat (pusztán intézet alapításhoz kell *nem kultuszminiszteri*, hanem belügyminiszteri engedély.) Egy jó cimbalmos-cigány minden engedély nélkül taníthat bárkit cimbalmozni (a rossz is taníthat, de ahhoz nem mennek, vagy hamar otthagyják!) Ugyanez áll az énekekre, zongorára, hegedűre, komponálásra, karénekekre (dalárda) stb. stb.

Ez, azt hiszem, oly világos, hogy szó sem férhet hozzá!

Tehát: a) a zene szabad művészet, b) mindenki muzsikálhat, c) mindenki minden engedély nélkül bárkit megtaníthat muzsikálni, d) bárki nyithat zeneiskolát s mint iskolafentartó azt nevezi ki tanárnak, akit akar.

Seki ne hivatkozzék arra, hogy pl. az elemi iskolában, középiskolában, stb. nem taníthat akárki, hanem csak a képesített tanár vagy tanítók; mert hisz' éppen abban a kardinális, alapvető mozzanatban rejlik a magyarázat, hogy az általános műveltséget nyújtó iskola nem „szabad iskola“, az itt tárgyalt ismeret nem „szabad tudomány“, ellenben a zene „szabad művészet.“

Vannak művelt államok, pl. Ausztria mindjárt, melyben állami zeneiskola nincs is, sem állami oklevél! (A híres bécsi konzervatorium államosítása most van folyamatban s *jogilag* ép' oly magániskola, mint akár az inárcs-kakucsi zeneiskola, mint szövetkezet, akarom mondani, mint akadémiai előkészítő tanfolyam.) Nem hiszem, hogy Európában lenne tiz állami zeneakadémia.

Vagy ki merné mondani, hogy pl. Kerner István (a névvel nem személyt akarok említeni, hanem fogalmat) nem lehetne zenetanár, mert nincsen államilag érvényes oklevele? „Hja!“ — mondják — „akkor még nem volt államilag érvényes zenetanári képesítés (ha ugyan nem volt?), mikor ő vagy hozzáhasonlók végeztek.“ No jó. De pl. Bartók Bélának és Dohnányi Ernőnek sincsen!! Pedig mikor ezek végeztek, már meg volt az állami tanárképzés! Mindkettő nemcsak mint zongoraművész és zeneszerző, hanem mint tanár is európai niveauju, sőt híru! Ezek nemcsak hogy tanítanak valahol, hanem világhírű intézetekben tanítanak, sőt *ők képesítenek másokat tanárnak és írják alá az okl. tanárok okleveleit!* S jutott-e valaha valakinek eszébe, hogy ezeknek tanárságát, pláne (horri-

bile dictu!) *akadémiai* tanárságát jogtalannak tartásák?! Ez nemcsak, hogy nem jogtalanság, de éppen a zeneművészetnek szerencséje, hogy e ragyogó csillagai nem kénytelenek valahol suttyomban adott magánleckékből tengetni életüket, hanem exponált helyről terjeszthetik a magasabb zenekultúrát s nevelhetik a jövő tanároknak legalább egy részét. (A megnevezettektől e helyett történt felemlítésükért, bocsánatot kérek. Nem az egyéneket akartam idézni, csak mint a „kiváló tanár“ fogalmának példányait. Helyettük más hasonlókat is említhettem volna. Sem hizelegni nem akartam, melylyel őket nem meghódítani, csak megsérteni lehetne.)

Még pótlólag megemlítem, hogy csak zongorából és hegedűből létezik állami tanári oklevél. A többiből nincs is.

Szóval — mint a híres bajor Wittmann mondta — „malo doctos, quam doctores“, „jobban szeretem a tudósokat, mint a tudókat (doktorokat)“ *Nem kvalifikáció kell, hanem kvalitás!* Nem papir, hanem tudás és rátermettség!

Hány ember van (főleg külföldön) ki elvből nem tanul valamely intézetben, hanem megy egyik híres mestertől a másikhoz, mindegyiktől eltanulja az eltanulhatót. *Ez volt a nagy klasszikusok oroszlátnrésznének is a szere.* Többtől tanultak (Beethoven stb.) S az ily embert megfosszuk a tanítás jogától?

Most folytatva logikus okfejtésünket, kimondhatjuk, hogy mindenki, aki zenét, vagy más szabad művészetet taníthat (más ismeretről nem mondom) az joggal használhatja a „tanító“ vagy „tanár“ nevet. (Mindkettőnek jelentése ugyanaz, csak az egyikről a Tudom. Akadémia szeretné elhíttetni, hogy „rossz szó“) Mert, aki *tanít*, az eo ipso *tanító* (vagy tanár.) A kettő között nincs grammatikai jelentésben különbség. „Én zenét tanítok“ = „Én zenetanító vagyok.“ Másként az illető állása és foglalkozása nem volna megnevezhető. Az ily ember hát tulajdonképpen mi, ha nem zenetanár (pl. Bartók, vagy Fodor Ernő valamelyik csellotanárja, vagy klarinéttanárja)? Mit kellene az ilyen nem okleveles férfiúnak pl. a bejelentőlap vagy adóív azon rovatába írni „állása és foglalkozása“? Ezen kérdésre forrón kérem az ellenfél feleletét.

De haladjunk tovább. Mire való tulajdonképpen az O. M. K. Zeneakadémia s a tanári oklevelek? Mindkettőnek óriási célja van! Tudvalévő dolog, hogy egy a zene *minden ágára kiterjedő* intézet fentartása — kevés kivétellel — deficitet jelent, vagyis magánvállalkozásban kivihetetlen, (hacsak nincs maecenás). Nem akármilyen, hanem modern és elsőrangú iskolát gondolok. A *modern* iskola involvál drága hangszereket, pl. zongorákat (nem is szólva a vagyonba kerülő, gépészt, áramot igénylő orgonáról) alkalmas koncert- és opera-növendék helyiséget (utóbbit szinpaddal), óriás személyzetet stb. Az *elsőrangú* iskola csak jól, sőt fényesen fizetett tanárokkal képzelhető. Egy elsőrendű zongoratanár, ki egyetlen koncertért 1000 koronát kap, nem fog 2—3000 koronáért egész évig tanítani! Nem is említem a nyugdíjakat és ingyenes növendékeket. Méltóztassék érdeklődni, hogy a minden magyar (egy volt képviselőt kivéve) büszkeségét képező zeneakadémiánk évenként mibe kerül? s azonnal világos lesz, hogy a zeneakadémiát miért állította fel maga a kimeríthetetlen pénzü állam? Ha nem tette volna, tanárai jórészt külföldön élnének (így is eleget hívják őket kifelé) s mai fejlettebb zenei életünk dicsősége hol késnék

az éji homályban Zeneakadémia nélkül? Erre való a Zeneakadémia! (Bár fejlődnék zenei egyetemmé egész a doktori fokig!)

Hát az állami tanári-oklevél mire való? Semmi esetre sem arra, hogy csak az ilyenekkel bírók lehessenek tanárok. Az államnak t. i. vannak hasonló (a Zeneakadémiához nem rangban, hanem az intézmény céljában hasonló érték) intézményei, melyek sem nem *exkluzív* természetűek, sem nem képeznek *szoros* kvalifikációt. Pl. egy állami vincellér-iskola, földmives-iskola, selyemtenyésző-iskola nem azért van és nem annyit jelent, hogy csak az itt képesítettekből lehessen vincellér, földmives, vagy selyemtenyésző; hanem ezek csak az illető szakmának járatos, magasabban képzett, szakértő és megbízható embereket akarnak szolgáltatni. A zeneakadémiai tanári oklevél sem jelent egyebet, minthogy az oklevélben aláírt notabilitások és köztekinélyek kijelentik, hogy az oklevéltulajdonos a zene-művészethez és zenetanításhoz oly fokban ért, hogy ők (az aláírtak) az illetőt zenetanításra képesnek jelentik ki és ajánlják. Akit ők ajánlanak mindenki nyugodtan és tárt karokkal fogadhatja. Ők jótállanak. Ez a tanári oklevél lényege. S ez főleg fiatal, ismeretlen egyéneknél nagyon fontos, kiknek képességét az őket alkalmazni óhajtók vagy nem ismerik, vagy nincs alkalmuk megvizsgálni. De ha a magányos egyén vagy ha az iskolafenntartó saját maga meggyőződött az alkalmazandó egyén képes, megfelelő és rátermett voltáról: ez esetben sem értelme, sem célja, hogy oklevele után érdeklődjék. Ezt praktizálják ma az egész világon.

Közbevetőleg megjegyzem, hogy az u. n. államilag érvényes tanári okleveleket nem is az Orsz. M. kir. Zeneakadémia, mint ilyen adja, hanem — mint a Zeneakadémia bármelyik évkönyvében olvasható — a zenetanári vizsgák „egy országos bizottság előtt tartatnak, melyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter ... mindig 3—3 évre nevez ki. A vizsgáló-bizottság bel- és kültagokból áll; beltagok a tanárképzőn tanító tanárok és az Orsz. M. Kir. Zeneakadémia más tanárai; kültagok egyéb zenei szakértők (pl. jelenben Aggházi, Tomka, Kerner, Baré és Gobbi Alajos)“ A bizottság pecsétjének körirata: „Az orsz. m. kir. zenetanárvizsgáló bizottság pecsétje 1892.“

A vallás- és közoktatásügyi minister 1904. évi 84138. sz. továbbá 1905. évi 14421. sz. valamint 1907. évi 57773. sz. rendeletei értelmében az „*okl. zenetanár*“ cím használatára csakis az imént említett „*zenetanárvizsgáló bizottság*“ által kiállított oklevél jogosít. Tehát a „*zenetanár*“ címhez nem kell semmiféle kvalifikáció; de az „*okl. zenetanár*“ címhez szükséges az említett állami oklevél. Ez a mai statusquo, melyhez alább lesz egy szerény megjegyzésünk, helyesebben indítványunk

Itt nem mellőzhetjük, annak megemlítését, hogy a minap zenei berkekben sok szó esett egy állítólagos miniszteri rendeletről, illetőleg döntésről, mely szerint a miniszter kijelentette volna, hogy a budapesti Nemzeti Zenede oklevelei egyenrangúak az O. M. K. Zeneakadémiai okleveivel.

Hogy ily rendelet létezik-e vagy nem, azt nem tudom, de ez nem is fontos, sőt nem is érdekel bennünket, mert új dolog nem lehet benne. Tudniillik kétféle oklevél létezik: az országos bizottság által kiállított *tanári oklevél* és az úgynevezett egyszerű *művészi oklevél*, (melynek a Zeneakadémiában vagy egy quasi harmadik ünnepélyes formája is) Az említett miniszteri döntés a *tanári oklevélre* nem vonatkozhatik, mert azt

sem az Akadémia, sem a Zenede *nem adhatják*, hanem csak a tanárvizsgáló bizottság. A *művészi oklevélre* a döntés megint nem vonatkozhatik, mert a miniszteri döntés nélkül is az volt a jogállapot, hogy nemcsak a Zenedének, hanem az összes egyéb a Zeneakadémia tananyagával egyforma tananyagú kisebb-nagyobb zeneintézeteknek u. n. művészi oklevelei (végbizonyítványai, mert a végbizonyítvány is oklevél, ha nem is „OKLEVÉL“!) a Zeneakadémia egyszerű okleveleivel (végbizonyítványai-*val*) *jogilag* egyenrangúak. Mondom *jogilag*, de — sajnos — *erkölcsileg* nem, vagy csak ritkán (pl. a Nemzeti Zenede néhány kiváló tanáránál.)

Hogy *jogilag* egyforma, ez onnan világos, hogy semmi intézmény *belső* értéke azáltal nem nő, ha államosítják, mint pl. egy gymnasium vagy polgári iskola bizonyítványa egyenértékű, akár állami az, akár nem; egyiknek az érettségije annyit ér, mint a másiké (*jogilag*). Azon körülmény, hogy a zeneakadémia az államé, *jogilag* nem jelent semmi pluszt. Hogy ez mennyire így van, kiviláglik még a következőkből: Állítson az állam egy a budapestivel egyenrangú zeneakadémiát (de kis tanári fizetésekkel) pl. Tokajban. Holt biztos, hogy annak Kata Pál igazgató, Máki Péter és más tanárok által még úgy aláírt és még oly államérvényes okleveleit senki nem becsülné annyira, mint akármelyik jobbfejta pesti magánkonzervatórium oklevelét s Pesten nem tudnák egyetlen növendéküket tanárként elhelyezni. Igaz-e vagy nem? Tehát odajutottunk, ahova az előbb céloztam, hogy t. i. az összes zenekonzervatóriumok és magánzeneakadémiák *végbizonyítványai jogilag* nem tanári oklevelek, hanem „csak“ művészi oklevelek s ezek *jogilag* ugyan egyenlők, *de erkölcsileg nem azok*, hanem érvényesül azon ismert sarkalatos axioma, hogy: **minden oklevél annyit ér, mint akik alá vannak írva.** Itt is úgy van, mint bizonyos hírhedt gymnásiumok és svindlikurzusok érettségi bizonyítványai, melyek *jogilag* annyit érnek, mint pl. a győri vagy pécsi, *de erkölcsileg*... Az ember olyan jelentősen szokott mosolyogni rajtuk...

Más szóval az O. M. K. Zeneakadémia egyszerű művészi okleveleinek, azaz végbizonyítványainak értéke és az ott végzett embereknek még külföldön is keresett volta nem a Zeneakadémia állami jellegében gyökeredzik (gondoljunk csak a tokaji akadémiára) hanem *jelenlegi és volt* (Kössler) tanárainak kiválóságában, kik közt egész csokra van a külföldön is nagyhírű kitünőségeknek. Ha ezek helyébe valaha epigonok lépnének: a Zeneakadémia is leesnék a mai piederstárról! Amitől mentse meg a magyar Génusz!

A fentemlített 1904., 1905. és 1907. évi miniszteri rendeleteknek ugyanis van egy kis gyengéje. T. i. a tudás külső garantizálása tekintetében mégis csak van különbség azok közt, kik valamely zenekonzervatóriumot elvégeztek s ott végbizonyítványt nyertek (pl. a Nemzeti Zenedében) — valamint azok közt, kik minden oklevél nélkül (de azért esetleg kitünően) tanítanak. Már most a fenti miniszteri rendeletek ezeket a nem a zeneakadémiában, hanem a zenedében vagy más hasonló intézetben (esetleg külföldön nosztrifikálás nélkül) kvalifikált, végbizonyítványos, *tehát okleveles* (mert a végbizonyítvány oklevél) tanárokat *egyenesen és kimondottan megfosztja* az „okl. zenetanár“ cím használatától, holott ez nézetem szerint megilletné őket. Ehez járul, hogy nálunk csak zongora- és hegedűtanári állami oklevél van, következőleg pl. gordonka- vagy orgonatanári,

karnagy stb külföldi oklevelek egyáltalán nem is nosztrifikálhatók, tehát jogilag egy a párisi conservatoireban képesített okl. gordonkatanár nálunk nem volna szigorúan véve okl. zenetanár? Jogos ez? Vegyük hozzá az általán divó praxist, melynek megfelelően a Zenedében és hasonló helyeken képesített tanárok mindenütt mint „okl. tanárok szerepelnek, másrészt éppen ezért és megkülönböztetésül az orsz. zenetanárképesítő bizottság által kvalifikált tanárok magukat „áll. kép. okl. zenetanárok“-nak írják. Summa summarum óhajtandó, a létező kifejlődött praxissal megegyező s jogilag praeciz állapot az volna, ha vagy a Zeneakadémia előterjesztésére, vagy pedig önként (motu proprio) a vallás- és közoktatásügyi miniszterium fenti (még fájlalendő, de a mai jogállapot mellett érthető bírósági ítéletekre alapot adó) rendeleteit egy árnyalattal oda módosítaná, hogy a zenetanároknál ne 2, hanem a következő 3 címzés statuáltassék: a) „zenetanár“, aki a zene szabad művészet voltának jogcímén, de facto tanít (Musiklehrer); b) „okl. zenetanár“, ki külföldön (nosztrifikálás nélkül), a Zenedében vagy más hasonló zenekonzervatóriumban szerezte végbizonyítványát; c) „áll. kép. okl. zenetanár“. Ez minden félreértést, zavart és jogfosztottságot egyszer s mindenkorra kizárna.

Végül álljon itt a cikk elején megígért *tekintélyi* érv. Lapunk egyik szerkesztőjének nemrég a kalma nyílt e tárgyról a legfőbb zenei tekintélynek, az Orsz. M. Kir. Zeneakadémiának véleményét kikérni s — e tekintve, hogy e hármastanári felosztásról nem esett szó — örömmel konstatáljuk, hogy *jelen cikkben kifejtett jogi nézetek, illetve igazságok teljesen fedik az O. M. Kir. Zeneakadémia felfogását*. Ami természetes is, mert az igazság elvégre csak egy lehet.

Wajdits Károly.

Az orgona a hangversenyteremben.

Amióta hazánkban is fokozottabb mértékben kezdenek érdeklődni az orgonahangversenyek iránt, gyakran képezi vita tárgyát, hogy tökéletes hangszer-e hát voltaképpen az orgona, nyújthat-e az vajjon igazi élvezetet, gyönyört a hallgatóságnak és legfőként egyházi instrumentum-e a „Hangszerek királynője“, vagy világi, profán, mint akár a zongora, vagy a hegedű. Ez utóbbi feltevés, mely szerint az orgonát sokan csak mint templomi hangszert ismerik el, eléggé érthetőnek látszik. Megszoktuk már kiskorunktól fogva az orgonák egyhangú bűgását és nem csoda, ha mindannyiszor tömjénfüstöt érezünk, valahányszor orgonáról esik szó. Ne felejtjük el azonban, hogy már a régi görögöknek is voltak orgonáik, bárha távolról sem olyan tökéletesek, mint a mai kornak sokszor a csodálatlat határos alkotásai.

Az egyház az orgonát magáévá tette, mert annak karaktere neki a legjobban megfelelt. Nagy tömegeket zongorával, hegedűvel kísérni lehetetlen, nem is szólva arról, hogy az orgonával a legnemesebb, legkomolyabb hangszerre esett szerencsés választása. Természetes tehát, hogy az orgonaipar ugyszólván kizárólag az egyháznak köszönheti hatalmas kifejlődését.

Más kérdés már az, hogy elősegíti-e az egyház ép ily mértékben magának az orgonaművészetnek fejlődését is, vagy sem. Sajnálattal bár,

de ennek ép az ellenkezőjét kell tapasztalnunk. Sok helyen valódi remekműveket építenek fel egyes templomokban, az előljáróság pedig elrendeli, hogy kitartott hármashangzatoknál egyebet játszani nem szabad, a fugázás szentségtörés és polifónikusan improvizálni elmozdítás terhe alatt tilos. Ily körülmények között orgonistáink nem fejlődhetnek, az orgonának művészeti becse a minimumra süllyedt; az orgonáról csak mint értéktelen hangszerről, az orgonahangversenyekről pedig — sokszor nem minden ok nélkül — kicsinylőleg nyilatkoznak az emberek.

Ugyan miért?

Az orgonisták szerint a publikumot még nevelni kell az orgonára; művelődnie kell, talán bizony a zeneakadémiát is el kell végeznie annak, aki életében egyszer egy orgonahangversenyt szeretne meghallani. Tisztában kell lennie a zeneelmélettel, a hangszereléssel, a komponisták életrajzaival sőt még talán az orgonák szerkezeteivel, különböző rendszereivel is. Ez valóban csekélység, ha elgondoljuk, hogy micsoda pazar élvezetben lesz részünk már a legközelebbi hangversenyen, ha az előirt feltételeknek eleget tettünk.

Ez a gondolkodás helytelen. Hangversenylátogató publikumunk igen is intelligens, zeneértő, talán túlságosan is az. Megérti az a szépet és azt, amit érdemesnek talál a megértésre. Ha orgonát akar hallgatni, zenét akar hallgatni. Bach c-moll fugája pedig „zene“ zongorán csak úgy, mint orgonán. A bajt tehát másutt kell keresnünk.

Nincsenek képzett orgonistáink.

Javarészüket akkor skálázott utóljára, amikor belátta, hogy a zongorán nem boldogul. Az orgonához úgy sem kell technika. A dörgő fortissimók ápolnak és eltakarnak, ha pedig a szél már kifogyott, úgy néhány akkord a Vox humánán vagy a Vox coelestisen még megmentheti a becsületet. Ez azonban nem lehet célja az orgonahangversenyeknek nem is szólva arról, hogy 5 perc alatt beleununk. A gyáros munkájára csak másodsorban vagyunk kíváncsiak. Plasztikusan odaállított kompozíciót akarunk hallani, nem pedig elkent fortissimókat, léha tilinkózásokat, olcsó hangszinbeli effektusokat. A modern orgonajáték egyéni interpretálót igényel. Szívvel, lélekkel kell az orgonán játszani, mert e nélkül többet ér nála egy jóra való orchesterion

Volna már hangversenytermünk is, mely alkalmas az orgonahangversenyekre. A zeneakadémia nagytermében ott áll a hatalmas Voit-féle koncertorgona, melynek játékasztalát elektromos kábellel kötötték össze az orgonatesttel. Ezzel pedig egy nagyon fontos kérdés nyert megoldást.

Eddig az orgonisták elbujtak valahová és azt az önkéntelen benyomást keltették a hallgatóságban, mintha félnének attól, hogy a nyilvánosság előtt zavarba jönnek.

Hangversenyteremben a játékost feltétlenül látni kell. Ez egyike a legfontosabb összekötő kapcsoknak. Az orgona ép oly mértékben jogosult azokra a bizonyos segédeszközökre, melyek alkalmasak a játékos és hallgatósága közt fennálló ür áthidalására, mint akár a zongora, vagy más egyéb hangszer. Avagy feltételezhetjük komolyan azt, hogy igazi, őszinte sikerben lenne része egy zongoristának, vagy énekesnek, aki spanyolfal mögül akarná hallgatóságát szórakoztatni?

Bizony nagy szükség lenne egy egységes orgonatervezetre, mert e

téren ugyancsak sok a kívánni való. Az orgonákat hozzá nem értő egyének tervezik és legtöbbször eltervezik, ráerőszakolván a gyárosra a legnagyobb abszurdumokat, mert fogalmuk sincs arról, hogy mit lehet és mit nem. Ezek a drága pénzen készült rossz hangszerek pedig egyenesen rovására vannak a művészetnek.

Hogy tehát az orgonahangversenyek iránti közömbösség idővel megszűnjék, első sorban az orgonistáknak kell magukat összeszedniök. Technikai készségre kell szert tenniök, muzsikusknak kell lenniök, izléssel, művészettel kell összeállítani programjaikat és akkor majd lesz okuk a panaszra és a publikum respektálni fogja művészetüket.

Schmidthauer Lajos.

A versenymű (koncert)-forma és fejlődése.

J. V. da Motta után: Geszler Ödön.

I. Értéke és jelentősége. II. Eredete és alaki szerkezete. III. A zongora szerepe. —

A zongoratechnika fejlődése.

(6)

Fölötte tartós befolyást gyakorolt Hummel: *Czerny, Moscheles, Mendelssohn, Chopin és Henseltre*, kik valamennyien követői lettek. Az annyira fontos oktávtechnikát már *Clementi* is képezte, *Weber* (1786—1828) tovább fejlesztette s végül *Liszt* és *Rubinstein* által tökéletesítést nyert. Magasabb érdemeket szerzett *Weber* a zongora-koncert fejlődése körül. *Koncertstück*-jében ezen formát költői érzések kifejezésére használja; a zongora alkalmazása mesteri, a zenekarnak jelentős szerepet juttat. Még csak a virtuóz elem korlátozása és a zongora és zenekar közötti bensőbb egybeolvadás hiányzik művének tökéletességéhez. Jóllehet *Schubert* (1797—1828) nem írt zongorakoncertet, *Fantáziája*, — mely felépítésével és nagy vonású, heroikus hangulatával a versenymű jellegével bir — e helyen méltatást igényel. *Liszt* genialis átírata bizonyítja, hogy ebben a műben a solo és tutti váltakozása, a zenekar beavatkozása a zongoraszólamba mennyire előkészítve (és talán hozzágondolva is) volt. Amit *Liszt* hozzáadott, azt oly természetes módon, annyira a *Schubert* egyéniségének megfelelően s oly logikus következetességgel tette, hogy átdolgozása *Schubert* eredeti munkájaként hat és mindenkor örömet és csodálatot fog kelteni. *Schubert* zongoratótele tisztult virtuóztatásával, pompájával és a hanghatások gazdagságával tűnik ki. *Pregnans* kifejezésekre sajátos módon használja a zongora mély hangjait s előre sejteti azokat a hatalmas hatásokat, miket *Beethoven* és *Liszt* ezen fekvések segélyével előidéztek. *Weber* és *Schubert* hangulatokat fejeznek ki virtuóz eszközökkel s ez által közvetítők a tisztán *zenei* és a *zeneköltői* zongorajáték között. Ennek az eszménynek megtestesülését *Beethoven* koncertműveiben (G-dur, Es-dur) látjuk.

Beethoven zongoratótelében figyelhetjük meg először az orkesztialis hangszíneket, melyek a hatáskeltő eszközök számát gyarapítják, de sohasem a hangszer természetének, egyéniségének ellenére. A különböző hangregiók speciális karakterének kihasználásával *Beethoven* hangulatteljes hanghatásokat kísérel meg s ezek segélyével varázsszerű, a zenekarnak is lehetetlen hatásokat ér el, mint pl. az op. 111. egyes variációiban. Jelentősök pontos pedal-jelzései is. A technikai figurák közül az egyszólamúaknak

ad előnyt, ámbar szellemesek kettős fogású kombinációi is; a Hummel és Czernynél előforduló kiterjesztett kettősfogású passageokat nála hasztalan keresnök. Az oktávjáték lendületét és heroikus erejét azonban a legmagasabbra tudta fokozni. Beethovennél az architektonikus formától kezdve a legkisebb technikai figuráig minden egy cél szolgálatában áll: hogy kifejezzen valamit.

Mendelssohn (1809—1847) kombinációi a zongora és zenekarral épp oly szegényesek, mint a Hummeléi. Koncertjei érdekesek, előkelő izlésűek, de a kedélyre nem hatnak. Zongoratechnikai szempontból Mozart és Hummel között áll. Mendelssohn jelentősége a zeneművészet fejlődésében éppen nem a zongorára írt, hanem zenekari műveiben van.

Chopin (1810—1849) a nagy formákat tökéletlenül uralja, a zenekart csak kevésbé ismeri; ennek következménye azután, hogy koncertjei nem legjobb alkotásai. Az átdolgozási részek nem-tematikusan passageokból fáradtságosan vannak összeróva s a zenekar a zongora mellett közömbösen halad, anélkül, hogy a zongoraszólamból fontosabbat átvenne. De témái költőiek s valóban nemes izlésűek. Ugy zenei, mint technikai szempontból magasan felette áll Mendelssohnnak. Technikája Hummel befolyásáról tanúskodik, de a magas fekvések szellemes kihasználásával s néhány kitűnő hangzású, tágfekvésű akkordtöréssel gazdagítja azt. Érzéke a poetikus hangzások iránt csálhatatlan. Passage-ai dallamilag és összhangilag előkelő izlésűek. Chopin passage képzéseire jellemző, valamely figurának transzpozíciója, több oktávon át; ennek prototípusaként első etüdjét (op. 10-ből) nevezhetjük meg. Ezen figurák többnyire decimafekvésűek s a transzpozíció által a magasabb oktávokba eltölt hangok csodálatos csengett eredményeznek.

Schumann (1810—1856) és *Brahms* (1833—1897) zongorakonzertjeiket Beethoven szellemében írták, t. i. mély tartalmat kívánnak e formában kifejezni. De Schumann, miként Chopin, nem hivatott mestere a szinfonikus formának. Jóval felülmúlja őt ebben Brahms. Mindketten kevés tekintettel vannak a hangszer egyéniségére s így hiányzanak azok a színek és kifejezésformák, melyek a hangszer tulajdonképpeni sajátosságai. Technikájuk is közelfekvű egymáshoz. Sajátszerű a Schumann zongorátétele: helyes érzéket árul el a hanghatások iránt, a legraffináltabb módon használja a kitarított hangokat, fekvéseket és pedálhatásokat, anélkül azonban, hogy intenciói érvényre juttatására a helyes eszközt eltalálná. Zongora-koncertjében felette ritkák a technikai figurák. A talentumnak egyik különös oldala ez, mely Schumannból azonban hiányzik. Chopinhoz hasonlóan Schumann sem adja tehetségének legjavát zongora-koncertjében. Brahms szívesen nélkülözi a hanghatásokat. Nála minden zene absztrakt. Schumannnál több technikai figurát használ, anélkül azonban, hogy ezek „hangzanának”; passage-ai határozatlan karakterűek s a virtuóz és a poetikus hatás között ingadoznak. Ekként azután Brahms csak kevésbé járult hozzá a zongora-kompozíció fejlődéséhez. Jelentősége más irányban: a szinfonikus és a kamarazeneben keresendő.

Moscheles (1764—1870) a Clementi—Hummel iskolához tartozik. A zongoratechnika egyes ágait mindenesetre gazdagította és különösebb érdemeket (Beethoven után a legnagyobbat) szerzett a pedal művészi

használata körül (amelyet Hummel mellőzött), nem éppen mély tartalmú művei azonban ma már nem keltenek érdeklődést.

Thalberg-et (1812—1871) csupán az általa fejlesztett (és túlzottan használt) arpeggiói végett említjük fel. Művei különben értékkel nem bírnak.

Henselt (1813—1889) Hummel tanítványa, mesterének technikai eszközeit bővítette. Játékmodorára jellemző a tágfekvés akkorgfigurákban, melyek kitünő hangzásúak. Liszt csodálta játékának „nagy, öblös hangját“. Zongora-koncertjének melodikája nemes ízlésű s csak a zárótételben tapasztalunk visszaesést.

Liszt (1811—1886) óriási mérvű, csaknem áttekinthetetlen befolyást gyakorolt nemcsak a zongora-kompozíció és játékra, de magára a zongora-építésre is. Minket természetesen csak a zongoratechnikai rész érdekelhet e helyen s ez is annyira sokoldalú és mélyreható, hogy csak vázlatokat adhatunk jelen cikk keretében. Mozart és Beethoven zongora-koncertjeinek szinfónikus kezelése Lisztnél a legszélsőbb konzekvenciát éri el. Brahms is megkísérelte ugyanezt, emellett azonban megfosztotta a zongorát természetes szólásmódjától; ellentétben Liszt-tel, ki — zenekari hangszer gyanánt — a zenekarba organikusan beilleszti s kiaknázza a zongora természetének megfelelő kifejező-képesség teljes gazdagságát Mozart a *kísérő* zenekart szerves faktorrá emelte, Liszt a zenekart egy hatalmas hanganyaggal gyarapítja, anélkül azonban, hogy a zongorát a vele szemben álló hangtömeg elnyomná. Kifejezési eszközeit annyira fokozta, hogy Weitzmann már 1863-ban kimerítettnek vélte és további fejlődést nem tartott lehetőnek. Az összes technikai figurákat, miket elődei egyenként gyűjtöttek, Liszt mindent átható szellemével a legmagasabb tökélyre emelte, egyben zenei szempontból is megnemesítette azokat. Speciális sajátossága a *passage* elosztása a két kéz között, miáltal a tétel soha nem remélt többszólamúságot, az előadás csillogó pompát nyert. Berliozt ámulatba ejtette ezzel, ki előzőleg képtelenségnek nyilvánította az ily játékot. Bach hegedűszerű stílusa, itt minden lehetőségen keresztülvezetve cimbalszerűen tűnik fel. Az oktávajátéknak olyan módját találta ki, mely — akusztikai csalódásokra számítva — lehetővé teszi minden *passage* kivitelét ezen csillogó mezben. Neki sikerült végre a mély fekvések erejét valósággal viharrá fokozni. A zongoratételt nemcsak ragyogóvá teszi, de gyengéd színezéseket is tud rábizni. A tágfekvések által előidézett nemes hangzások művészetében minden zongorajátszót túlszárnyal. Többszólamú akkordjainak sokoldalú használata anyagot nyújt külön monografiára. Itt csak azon tényt említjük fel, hogy míg a korábbi zongorajátszók a nagy hangtömörséget és hangbőséget a hangjegyek magas számával vélték elérni, Liszt megmutatja, hogy ez a hangdispozíció művészete által sokkal szebben és jobban érhető el. Az arpeggiók, trillák, kettős fogások használatát s ezek kombinációját egyszerű futamokkal hasonlóan kimerítette. Mindezen szédítő technikának magasabb értékét az esztétikus, muzsikális alap adja meg. Utánzóik között mily számosnál nélkülözzük ezt a nemességet, ezt a finomságot a zenei kitalálásban, még a legegyszerűbb „dekoratív“ *passage*-ban is!

Ha már Beethoven is zongoratételének színeit a zenekartól kölcsönzi, úgy Liszt zongoratétele meg éppen orkesztrálisan van elképzelve; sőt némely hatással még a zenekari komponistákat is megelőzi, mint pl. pedál-

effektusaival, melyekkel Wagner fantáziáját is kétségtelenül befolyásolta. („Rajna kincse“ kezdete, „Parsifal“ végső ütemei.) A zongoratechnika fejlődésének studiumához megbecsülhetlen értékű Liszt korábbi zongoraműveinek legelső és későbbi kiadásainak összehasonlítása. Kezdetben minden rapszódikus, zabolátlan, genialis ötletek mellett esztétikátlan kinövésekkel; mindez egy átmeneti időszak jele. Bülow megjegyezte, hogy a jelenkor zongorajátzóí közül, Rubinsteinon kívül aligha lenne képes valamelyik ezen kiadásokat játszani.*) Később minden kikerekítve, átfinomult és mélyített, átlátszó és methodikus.

Fokozás ezután már nem volt elképzelhető. *Tausig* kissé tovább képezte a *passage* elosztását a két kéz között, míg *Rubinstein* a heroikus hatások iránti hajlamával az oktáv és akkordtechnikát részesítette előnyben. A pedál használatát is bővítette, olykor egy a konturokat elmosó merészséggel.

Megjelöltük a versenymű fejlődésének egyes fázisait, tartalombeli, formai és technikai haladását; felemlítettük azon mestereket, kik a zongora-koncert és technika kifejlesztése körül számottevő munkát végeztek s akik játékuk vagy általában művészi jelentőségük miatt kiváltak. Feltűnő itt a germán és a szláv faj nagy túlsúlya, melyet többen apodiktikusan állítanak.***) Olaszország jelentős orgona- és zongoraiskolával rendelkezett, melynek legkiválóbb képviselője *Domenico Scarlatti*, mely iskola azonban rövid ideig tartó fénykor után örökre letűnt. Franciaország érdekes, de távolról sem oly genialis zongorakomponistákat birt *Rameau* és *Fr. Couperin* személyében s egészen a legutóbbi időkig nem tudott jelentősebb nevet és eredményt felmutatni. Ennek ellenében a germán és szláv faj hivatottsága a zenére, speciálisan a zongorakompozíció szempontjából mutatkozik mértékadónak. A kulturák egymásból lettek, a stílusok ugyancsak egymásból bontakoztak ki; a faji művészetek sem önálló teremtmények, csak változatok és nem külön született mindegyik, hanem egymásból lett:***) a zongorának Liszt által immár — úgy véljük — teljesen kimerített és felhasznált kifejezés és szólásmódjai sem spontán alkottak, hanem a megelőző mesterek által fokozatosan gazdagított és termékenyített eszmék kibővítéseként és gyümölcszeként jelentkeznek.

Lisztben az összes ellentétek kiegyenlítését látjuk. Születése révén magyar, képzettsége által *kozmpolita*: egy világot átölelő lángeszének hatalmával minden irányzatot és minden iskolát egybeolvasztott, egy új, általános zongorastílus megteremtésére. (Vége.)

*) V. da Motta: Studien bei Bülow.

**) Keleti: Magyarok és szlávok. Gobineau: Ungleichheit der menschlichen Rassen.

***) Dr. Molnár Géza: A faji elem a művészetben.

Művészcím tár !

HIRDETŐINKNÉL

eszközölt megrendeléseknél szíveskedjék „A ZENÉRE” hivatkozni.

Apróhirdetések

Lemondás.

Entsagung.

(Reviczky.)

(Deutsch von Wilh. Donath.)

L. Makray.

Andante.

VOCE.

PIANO.

p

p

pp

p

A ré - gi vágy-ból, a.
Vom al - ten Seh-nen, der

ré - gi láng-ból, a - lig ma - radt egy su - ga - ram Vi - rág sza - kasz - tó
Gut, der schö - nen, blieb mir nun - mehr ein Schin - mer kaum. Die blu - ten - wei - che,

dal fa - kasz - tó, i - döm le - jár, ah o - da van! Má - jus le - gé - ben,
lie - der - rei - che Ju - gend - zeit, ach, sie war ein Traum! In Mái - en - duf - ten,

p

f

p

kék e - gé - ben, nem zeng tüb - bé a ré - gi dal, ah nyu - go - vó - ra
 blau - en Luf - ten tont nicht die al - te Me - lo - dei, zu stil - ler Ru - he

int az ó - ra, sa fény, a láng, a vágy ki - hal. Má - jus le - gé - ben,
 mahnt die Stun - de, und Glanz und Glut sind längst vor - bei. In Mai - en - duf - ten,

kék e - gé - ben, nem zeng tüb - bé a ré - gi dal, ah nyu - go - vó - ra
 blau - en Luf - ten tont nicht die al - te Me - lo - dei, zu stil - ler Ru - he

int az ó - ra, sa fény, a láng a vágy ki - hal.
 mahnt die Stun - de, und Glanz und Glut sind längst vor - bei.

Nicolai levele Liszt Ferenchez.

Itt közöljük a Nicolai és Liszt közötti levelezésből fenmaradt egyetlen levélnek első oldalát, amelynek eredetijét a weimari Liszt-múzeumban őrzik.

Íme a ritka levél másolata:

Berlin 3 März 49.

Meinem verehrten Freund und Schüler,

Erfahren Sie nicht mich plötzlich
vor Ihnen auftauchen zu sehen —
ich habe Ihr Gedächtniß immer
im Herzen getragen! Wollen Sie
mir eine Freude bereiten, die
unter den wenigen die mir auf
meinem Lebenspfade blühen eine
der größten sind und mich aufrechtzu
halten werden — so kommen
Sie zum Freitag den 9ten d. M.
hierher, um an diesem Tage der
ersten Aufführung meiner Oper
die Lustigen Weiber v. Windsor =

A levél magyar fordítása:

Berlin, 1849. márc. 3.

Drága Tisztelt Barát és Mester!

Ne csodálkozzék azon, ha ily hirtelen feltünök Ön előtt — emlékezetét mindég a szívemben viseltem! Akar-e nékem örömet szerezni, a legnagyobbat azon kevés közül, amelyek életem utain virultak s amelylyel igazán boldoggá tenne engem. Jöjjön e hó 9-én ide, hogy e napon „A windsori vig nók“ című dalművem első előadásán jelen lehessen. Ha elhatározná, hogy nekem ezt az örömet megszerzi, nagyon szeretném ha egy pár sorban értesítene erről, bár egy örvendetes meglepetésnek is megvannak a maga kellemességei. Ez esetben kérem, hogy a Brandebourg szállóban szálljon meg. Remélem s tiszta szívből kiáltom: a legközelebbi viszontlátásra!

Őszinte nagyrebecsüléssel és barátsággal

Nicolai

Unter den Linden N. 57

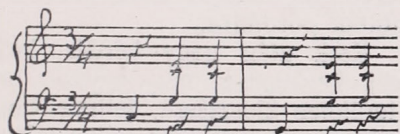
Arról, hogy Liszt elfogadta-e ezt a meghatóan kedves meghívást, annak sehol semmi nyoma. Nicolai két hónappal a bemutató előadás után halt meg 1849. május 14-én. Weimarban Nicolai dalművét csak 6 évvel a szerző halála után adták. Liszt már előbb is gondolt Nicolaira, amikor 1851-ben „Erős várunk az Isten“ c. kantatét orgonára átírta.

(L. A.)

Musica sacra.

Misezene a szervitáknál.

A napilapokban gyakran olvasható nagyhangú miseprogramok egyike annyira felkeltette kíváncsiságunkat, hogy f. é. szeptember 18-án — azon reményben, hogy jól előadott egyházi zenében gyönyörködhetünk, — elmentünk a szerviták templomába. Hát bizony nagyon csalódtunk. Hallottunk egy rosszul előadott misét Rossini betétekkel. Véleményünk szerint Rossini zenéje bárhová való, csak éppen templomba nem. Az előadott egyik betét egy közönséges lassú keringő rithmusával kezdődik. Körülbelül így:

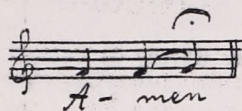

Templomban a slilustalanság maximuma. Ebetétek természetesen magánénekek voltak óriási, operaszerű koloratúrás kadenciákkal. X. Pius pápa „Motu proprio“-ja értelmében a magánének el van tiltva a kóruson. Kérdjük, miért nem foganatosítja a magyar papság a pápa e rendelkezését?

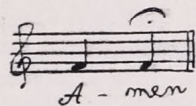
A misezenének célja a vallásos áhitatot fokozni, nem pedig csökkenteni. A szervitáknál hallott zene ez utóbbit szolgálja a legnagyobb mértékben. Valósággal humort és mosolyt ébresztett a templom zeneértő hallgatóságában. A templom karigazgatója izléséről tesz tanúságot akkor, amikor vasárnaponként ilyen produkciókat dirigál. De még az orgonista is. Orgonaszerűtlenebb orgonajátékot még nem hallottunk.

A katolikus egyház rég elfogadott gyönyörű gregoriánus responsoriumait valósággal kicsúfolta a templom

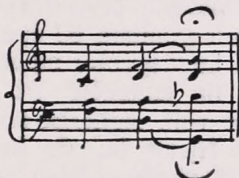
kórusa. Például amikor ezt kellett volna énekelni:

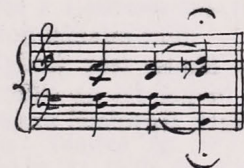
majdnem mindig ezt énekelte:

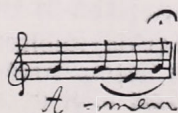
Ha pedig a fentit énekelte, az orgonista körülbelül így harmonizálta:

vagy talán még lehetetlenebbül, e helyett:

Sőt, horribile dictu, még ilyet is hallottunk egyszer:

Ezek a legrövidebb responsoriumok, a hosszabbokról ne is szóljunk. Hát ez bizony botrány. Miért nem tanulják meg a responsoriumokat? És miért nem tanulnak a sixtusi kápolna énekkarától stílust és izlést? Miért ne lehetne egy budapesti templomban is olyan egyházi zene, mint amilyen a római Péter-bazilikában van. Miért? Mert kényelmesebb eldirigálni egy Rossini-keringőt és feltűnést keltetni operai magánénekekkel, mint behatolni a musica sacra szentélyébe.

Felhívjuk erre ezúton az Országos Magyar Cecilia-Egyesület becses figyelmét.

Moor Károly és Zalánfi Aladár,
orsz. m. kir. zeneakadémiát végzett orgonisták.

*

Kersch Ferenc, esztergomi főszékesegyházi karnagy, főegyházmegyei censor, organaművész, zeneszerző és zeneíró, a Magyarországi Cecilia-Egyesület alelnöke, akinek könyvei, s főleg egyházi zeneszerzeményei nemcsak nálunk, de a külföldön is nagy hírnévnek örvendenek, f. hó 6-án Esztergomban 57 éves korában elhunyt. Legnagyobb műve a tavaly elhunyt fia emlékére írt gyönyörű rekvieme volt, legutolsó miséjét csak nemrég fejezte be, de hallani már nem volt alkalma. Jelen sorok írója előtt tavaly egy készülődéskor lévő nagyobb zeneesztikai mű kéziratából olvasott fel résztvevőket s miután ez a mű is — mint minden dolgozata — értékes kincse lesz irodalmunknak, ezúton hívjuk fel az elhunyt hozzátartozóinak figyelmét az értékes kéziratára.

(s. e.)

VISSZAÉLÉSEK

egy nemzetközi-díj kiosztásánál.

Az idei (V-ik) Rubinstein-díj körüli versengés Szentpétervárott oly körülmények közt folyt le, amelyek nemcsak a művészi körökben, hanem az egész művelt világban méltó megbotránkozást idéztek elő. A díjra, amelyet Rubinstein Antal alapított zeneszerzők és pianisták részére (5000—5000 Frcs) és 5 évenként kerül kiosztásra, pályázhatnak 20—26 éves művész-ifjak *v llás- és nemzetiségre* való tekintet nélkül. Az oroszok azonban nem törődve az alapítvány szabályaival, a zsidó művészeknek lehetetlenné tették az idei versengésen való részvételt olyképen, hogy a miniszter egyszerűen megtil-

totta azoknak a tartózkodást pétervári területen. Nem csodálkozunk az oroszok példátlan antisemitizmusán, de hogy eme vallási türelmetlenségüket a művészetre, s továbbá szabályok kijátszásával azt egy nemzetközi pályázatra kiterjesztik, az direkte felháborító és bizonyára példátlan a maga nemében. (Arról nem is szólnunk, hogy a díj alapítója maga is zsidó volt. Igen furcsa fényt vet még az orosz viszonyokra az a körülmény is, hogy a legkülönbözőbb nemzeti pályázókat most Szt.-Pétervárott egy tisztán oroszokból álló bizottság bírálta, holott megszoktuk, hogy bármilyenemű nemzetközi versenyen ugyanolyan jury-t constituálnak. No és aztán — last not least — a jury egyes tagjai saját növendékeket állítottak porondra.

Ezek után nagy kérdés, hogy e díj kerülhet-e még egyszer orosz területen kiosztásra, feltéve, hogy a viszonyok meg nem változnak. De hiszen ki ne ismerné az európai legsötétebb Afrikát?

Ki a művész?*)

(Alkonyodik. Hűs szellő simogatja, lengeti a fák leveleit. Néha néha besurran a nyitott ablakon át egy szobába, hol két férfi sziluetjét lehet megkülönböztetni. Az egyik zongora előtt ül és gondolkodik, a másik bő karosszékekben s önérettől csillogó szemekkel várja, hogy mit fog mondani a társa. Nem kell soká várakoznia.)

Az egyik: Ugy-e te tudsz zongorázni?

A másik: Tudok-e zongorázni? Éppen hogy le tudom játszani az elem tett kottát.

Az egyik: Jó, jó, csak ne szerénykedj! Hiszen tudod, hogy nincsenek túlzott igényeim. Sohasem hasonlítom össze valakinek tudását a legjobbival. Viszont az is igaz, hogy senkinek a képességeit nem becsülöm túl a mértéken. Mert ez a túlbecsülés gyakran sok bajt okoz. Inkább kevesebb legyen a dicséret, de igaz, őszinte és hangsúlyozza a hibákat is. A jó kritika magában hordja a haladás lehetőségét. Kritika nélkül nincs haladás. Most azonban nem erről van szó. Azt mondtad, hogy

*) Cikkiróvai nem értünk mindenben egyet. (Szerk.)

le tudsz játszani bármit, ha eléd teszik Igen?

A másik: Ugy van! De hát...

Az egyik: Akkor jól van. Gyere ide, ülj le és mindjárt hozok neked egy darabot, *játssz le ugy, ahogy írva és jelezve van...* Ugyanis eszembe jutott valami. Ezt szeretném kipróbálni. Szeretném tudni, hogy érdemes-e vele foglalkozni... Ime, megvan már, a XII. szonata. A főtémát légy szíves lejátsszani. Beethoventől van, technikai nehézségek nem fordulnak elő e részben. Kérlek szépen, kezd el... Igen, igen, csak ezt az egy oldalt, a főtémát, variációk nélkül. Ha pedig lejátszottad, nézz reám egy pillanatra...

(A zongora halkán, lágyan hangzik, itt-ott fokozatosan erősödve. Mintha hirtelen tavasz támadna üde, friss virágokkal, napsütötte pázsittal, édesen zengő madarakkal, susogó erdővel, csobogó patak-
kal. A virágos pázsiton mintha ott állana a Mester ragyogó szemekkel, kitért karokkal és magához szerető ölelni ezt a gyönyörű mindenséget... Egyszerre csönd lesz, elhalón, bágyadtan.)

Az egyik: Barátom! Hiszen te könnyezel!...

A másik: Hát tudod, ez olyan szép rész, oly gyönyörű...

Az egyik: Ugy-e hogy gyönyörű? És látod, eltaláltam, amire gondoltam. Arra voltam kíváncsi, hogy ki az igazi, vérbeli művész? Az-e, aki játszik, vagy az, aki a darabot megálmodta és leírta?

A másik: Hát tudod, ezen a kérdésen gondolkozni kell egy csöppet... Mindenesetre, ha oly egyén játsza el ezt a darabot, aki csak annyira otthonos a zongorázás technikájában, mint én, egyszerű a felelet. De ha például...

Az egyik: Már megint szerénykedsz!... Kell itt még sokáig töprengeni a feleleten?... Nem, nem kell! Mert a művész mindig és minden körülmények között csak egy ember marad: a Mester, aki a darabot megálmodta és leírta. Ő, aki téged meghatott, könnyezésre birt. A zongora és a te játékos közvetítők csupán. Mert nem az a művész, akit társai annak neveznek el! Az igazi, vérbeli művész mindig a Mester marad. Aki a művet megszó-
laltatja, bárminő hangszerezen is, csupán közvetítő, mondjuk ügyes in-terpre-tátor, vagy nagyon ügyes, világra szóló virtuóz, de nem művész! A művész az, aki ön-magát adja! Az, aki újat teremt! Újat, szépet, örökbecsűt!...

Valaki elkezd pl. zongorázni tanulni. Ott áll előtte a zongora, amelyben benne van úgyszólván minden, csak ki kell venni belőle ezt a mindent... Az a valaki nagy kedvet érez magában arra hogy zongorázzék. De mit ér ez a kedv

pl. jó hallás nélkül? Sokan tehetségről is beszélnek. Tehetség kell mindenhez, hogy jóra való eredményt érhesünk el. De tehetség nélkül is elég sokra lehet vinni szorgalommal és kitartással. A zongorázás szerintem pl. szintén olyas valami, amihez tehetség nem okvetlenül szükséges. Én például sok embert ismertem, ki a tehetség legkisebb jele nélkül is nagyon sokra vitte.

Az egyik: Ha valaki elkezd zongorázni tanulni, megtanulja a helyes kéztartást, az egyenletes játékot, az ujjaknak szabatos leütését és felemelését, a kötött játék megkülönböztetését a szakkátólól, stb. stb. Szóval csupa technikai dolgot, végre sok, sok, nagyon sok gyakorlat után viszi annyira, hogy *lejátszik* úgyszólván mindent, amit csak eléje tesznek. A környezete oda van. Nem győzik eleget emlegetni fűnek, fának, hogy mi mindenre képes az ő gyermekük. Olyan jövőt rajzolnak eléje, mely tele van babérodokkal. Hogy az ő gyermekük mennyit tud, de mennyit! Persze, csak akkor, ha egyedül van. Ha senki sem hallja. Mert a sok ember zavarja. De különben minden úgy megy, mint a karikacsapás... Ha ilyenkor egy hozzáértő meghallaná, térdre hulanana biztosan... Szóval dicsérik, istenítik, hogy gyermekük művész, a javából! Pedig — ő csak lejátszik mindent, leolvass mindent, amit eléje raknak.

A másik: Tényleg így szokott lenni. De — hogyha az illető megértéssel, át-
érezéssel játszik, ha annyira bele tud mélyedni egy-egy szerző darabjába, hogy szinte magát a szerzőt véli hallani az ember, hát akkor sem művész?

Az egyik: Még akkor sem! Mert addig, míg ő maga nem képes valami újat, szépet, örökbecsűt alkotni, csak ügyes zongorázó. Hiszen az a megértés, az a sok érzés is leolvasható. Minden oda van írva, a legnagyobb részletességgel jelezve. Erre megtanít bármely zongoratanító, aki tanítványát egy-egy szépnek elismert darabbal szükség esetén addig kínozza, gyötri, míg csak úgy nem megy minden, mint a karikacsapás. Szóval annyira, befolyásolja tanítványát, hogy az már nem gondolkozik a saját eszével. Pedig neki arra kellene törekednie, hogy tanítványa annyira elsajátítsa, magáévá tegye a zongorázás technikáját, hogy aztán ilyenmű nehézségei ne legyenek. Meg kellene tanítania arra is, hogy ne verje a zongorát. Sokan t. i. csak ebben találnak élvezetet, mintegy fitogtatni akarván biztonságukat a játékban. A tanítónak arra is kellene törekednie, hogy tanítványában a meseképző

fantáziát fejlessze. Mert tény az, hogy minden zeneszerző gondolt valamire, miközben művét megalkotta. Pl. egy szép tájra, történetre, személyre stb. És ezt igyekezett megfelelő zenei képpel, kifejezéssel illusztrálni. A tanítónak tehát sarkalnia kellene tanítványát, hogy igyekezzék minden előadási darabhoz, ha a technikai résszel elkészült, valami mesét elképzelni és e mese hangulatát kifejezni. Hiszen a legegyszerűbb népdal elég példa erre. Ahol szöveg van, megvan az a bizonyos és sokat hangoztatott megértéssel és átérzéssel való játék. A presszionált beverklizése valaminek, nem ér semmit. Az önkifejlődést kellene preszszionálni. Mert különben visszhangokat fog nevelni a tanító. Amint látod, annyi mindenféle *külső dolog* kormányozza és vezeti a tanítványt, hogy alig marad önállóan megemészteni valója. Legfőljebb az, hogy ki tud keresni oly darabot, mellyel hatást tud előidézni. Sokaknál ez sincs meg. Az igazi érdem tehát csak a darabé marad, illetve a Mesteré. Azt kell megtapsolni őszinte, igaz tapsokkal a nyert élvezetért, annak kell a babért gondolatban átadni . . .

A másik: No, ez nincs egészen így, mert ha az illető játékos tökéletlenül adja elő a jó darabot, hát akkor . . .

Az egyik: . . . Akkor sem a Mester hibás Ellenben a játékos ügyetlen, kevés technikájú, mondjuk rossz verkli. És ha egy darabot, szépet, jót, örökbecsűt egészen jól, hibátlanul játszik le valaki akkor is mindig csak a Mestert tudom őszintén méltatni és dicsőíteni. A játékost legfeljebb józóléseért, szorgalmaért, ügyességeért, nagyfokú képzettségeért, hogy a Mester gondolatait és érzéseit képes volt teljes tisztaságában visszaadni. Mert rossz, gyöngé, minden bájít és szépséget nélkülöző darab, rossz darab marad, akárhogy adjuk is elő. Kitünő színész is bukik, ha rossz darabban kell szerepelnie. Viszont gyöngébb, sőt diletáns is sikert érhet el jó darabban. Elöttem tehát mindig a Mester lesz a Valaki, a Nagy, az Utólérhetetlen. Őt fogom csodálni, dicsőíteni és magasztalni. Csak őt. És csak neki fogom tudni odaadni azt a nagy szót, azt a sokat jelentőt: *művész*. Igen a művész-cím csak őt illeti meg, aki semmiből teremtett újat, szépet, nagyot. Olyat, ami minden érző szívű és értelmes embert megragad és fölemel . . .

A másik: Hát, tudod, hiszen mondasz valamit, csakhogy én mégis úgy gondolom, hogy . . .

Az egyik: Még nem fejeztem be mondanivalómat! . . . Itt van pl. egy recitátor,

aki szaval, azonban csupán mások dolgait adja elő. Ha jól végzi mesterségét, mindenesetre dicséretet érdemel, az igazi dicsőség mégis csak a Mesteré marad, akinek szerzeményét előadta . . . Voltaképpen a nép is művész, mert teremt, alkot újat, szépet, örökbecsűt. Ezért tudom szeretni a népdalt is a klasszikus zene mellett. Mert egy szép dal ugyanúgy fel tud emelni, szívhez, értelemhez szólni, mint a legszebb, tudom, klasszikus darab. Ezért nem érteni azokat, kik csak klasszikusért rajonganak, élnek-halnak. Egy kis mezei virágban épp úgy lehet gyönyörködni, mint a legszebb angol kertben. Szépet, újat, nagyot alkotni csak művész tud. Aki pedig ezt a sok szépet ügyesen ki tudja aknázni saját előnyére, az interpretátor, de nem művész!

A másik: No, akkor szerinted kevés művész van a világon!

Az egyik: Igazi, vérbeli művész, bizony kevés van!

(A másik nemsokára hazafelé indul. Mire hazaér, csöndes, önmaga előtt is idegenül hangzó rezignációval mondja: Hát még sem volnék művész? . . .)

Petrovits Emil.

Opera

1910. szeptember.

10. Évadnyitó előadásul Erkel: Brankovics Györgyét adták. Csaknem üres ház.

16. *Dömötör* Ilona Márta szerepét adja közepes sikerrel a Hegyek alján c. operában.

18. Hoffmann meséi új szereposztásban. A hármass női szerepben *Sándor* Erzsi ragyogtatta ridegen csillogó technikáját, míg dr. *Székelyhidy* elég jó Hoffmann, dr. *Dalnoki* kitünő csodadoktor és *Ambrusné* bájos jelenség Miklós szerepében. Az inas szerepét *Kerlész* Odón játszotta, szintén először.

28. *Burrián* Károly vendégzereplése a Trisztánban. Hűvösen fogadták.

30. *Burrián* Carmenben mint Don José kitünően diszponálva, zajosan ünnepelte.

Hírek.

M. Medek Anna m. kir. operaházi drámai primadonna sikerült fényképét adjuk olvasóinknak műmellékletül. A hírneves művésznő úgy a szinpadon, mint a hangverseny dobogón állandóan sikert arat.

Sinding Christián világhírű norvég zeneszerző „A szent hely” cimen első szinpad

kísérletképen operát ír Duncker Dóra szövegére.

Szigeti József hegedűművész a napokban kezdi meg hangversenykörútját. A Prágai Filharmoniai Társaság, a Wiener Tonkünstler Verein, a Scherwin Hofkonzert, a berlini Blüthner Symphonie egy-egy koncertra, a holland Mengelberg-Koncert négy estére szerződtette a fiatal, kiváló magyar hegedűművészt. Budapesten f. é. november 5-én lép fel, mely alkalommal műsorának magyar számai: *Goldmark* Románc (ujdonság, kézirat), *Koessler Cantica* (kézirat), *Zsolt* Nándor Valse caprice és *Hubay* Variációi lesznek.

Zenetörténeti naptár.

Október.

* = született, † = meghalt.

1. Dukas * 1865. Páris.
- Baillot * 1771. Passy.
4. Blumenthal 1829. Hamburg.
5. Offenbach † 1880. Páris.
6. Bartay Ede * 1825. Budapest.
8. Boieldieu † 1834. Jarcy.
- Sauer E. * 1862. Hamburg.
10. Verdi * 1813. Bussetto.
- Saint Saëns * 1835. Páris.
11. Bruckner † 1896. Bécs.
12. Nikisch * 1855. Szt.-Miklós.
16. Doppler F. * 1821. Lemberg.
17. Chopin † 1849. Páris.
- Gounod † 1833. Páris.
18. Méhul † 1817. Páris.
22. Liszt * 1811. Raiding.
- Spohr † 1859. Kassel.
23. Lortzing * 1803. Berlin.
24. Franz † 1892. Halle.
- Scarlati 1725. Nápoly.
- Dittersdorf † 1799. Neuhof.
25. Bizet * 1838. Páris.
27. Paganini * 1782. Genua.
29. Voikmann † 1883. Budapest.

Tudósítások.

Szatmár. A „Szatmárnémeti Dal- és Zeneegyesület“ f. évi november 6-án nagyszabású Erkel-ünnepet rendez, nagy zeneköltőnk születésének századik évfordulója alkalmából. A műsoron a többek között a Hunyady László-nyitány is szerepel nagy zenekarral és a Himnusz 250 tagú vegyes karral, amelyeknek karnagy tisztjét Hermann László városi zeneiskolai igazgató tölti be.

A **Szatmári Zenede**, amelynek Füredi

Sándor orsz. m. kir. zeneakadémiát végzett hegedűművész az igazgatója, tanárnői pedig özv. Jónás Béláné és Hawel Edith Nemzeti Zenedét végzett művésznők, kedvező auspíciukok közt kezdte meg az új tanévet. Reméljük, szépen be fog a tölteni kulturhivatását.

Kritikai szemle.

Az Euterpe zeneműkiadóvállalat *Makray* László kitűnő dalkomponistának egy egész dalcsokrét adta ki. Semmi kétségünk azíránt, hogy a hangulatos és invenciózus dalok igen rövid idő alatt közismertek lesznek a komolyabb és értékesebb dalokat kedvelő közönség előtt. Csak néhányat említek a tökéletesen harmonizált és nagy formaérzékkel komponált dalokból. A „Reverie“ (41) álmodozó kantilénájával, a „Lemondás“ (57) (jelen számunk zeneműmelléklete I. 177—8. oldal) lágy melankóliájával és a „Lieb' Seelchen“ (58) bájos egyszerűségével kap meg, míg a „Wilder Ritt“ (59) szelid temperamentuma, az „Am leuchtenden Sommermorgen“ (60) és „Sicheres Merkmal“ (61) harmóniai bősége, a „Der Zauberschild“-nek (62) és „Childe Harold“-nak (63) misztikus zenei illusztrációja, végül a „Die Tage der Rosen“ (64) jól eső szentimentalizmusa igazolják szerzőjük *vérbeli* tehetségét. Hangversenyénekeseeknek és dalkedvelőknek melegen ajánljuk az új Makray-dalokat. S. E.

Klökner Ede, Budapest, VIII., József-körut 11. kiadásában megjelentek:

Dr. Kárpá! Zoltán hangulatos „Esti imá“-ja és még két csinos dala, ének- és zongorára (ára 2 kor.)

Wenrich Percy „Rainbow“ (Szivárvány) c. érdekes, zongorára irt indián-intermezója (ára 1.80 kor. és

Magócsy Miklósnak Szepessy László poetikus verseire komponált „Keringő dal“-a ének- és zongora (ára 2 kor.)

Komor Gyula, Kecskemét, Gallia f. könyvkereskedőnél megjelent:

Szent-Gály Gyula miskolci zeneigazgató „Zeneelmélet“-ének IV.-ik javított és bővített kiadása. Az iskolai és magánhasználatra szánt kitűnő tankönyv 3 főrésze oszlik:

I. Elméleti zenetan (Hangtan, Metrika, Ritmika, Hangsorképzés, Hangközök, Ékesítések, Előadás) 116 oldalon.

II. Összhangzattan. (Koessler János előadásainak szellemében) 144 oldalon.

III. Formatan elemei, (afféle izelítő a formatanból) 30 oldalon.

Nagy gonddal, világos stylusban megírt kézikönyv, amely díszes és kincses szegény, de örvendetesen gazdagodó zenei szakirodalmunknak A szerzője méltán megérdemli a sikert, amelyet azt hisszük nem fog soká várni magára. — A könyv ára sehol sincs kitüntetve.

—y—r.

Nádor Kálmán, Budapest, zeneműkiadónál megjelentek:

Fráter Loránd: Mit susog a fehér ákác és **Fráter Béla**: Szomorú a nyárfa: dő, — egy füzetben ének- és zongorára. (Ára 1 kor. 80 fill.)

Fráter Loránd műdala: A templomban... (Ára 1 kor. 80 fill.)

Zerkovitz Béla op. 89. Pán szerelme ének- és zongorára. (Ára 1 kor. 80 fill.)

Rozsnyai Károly, Budapest, kiadta: **Siklós Albert** 12 igen könnyű kis magyar rapszódiaját, amelyek céltudatosan a legújabb pedagógia elvei szerint létesültek. Siklósnak ez érdekes újdonságai már az első tanévben használhatók. Minden rapszódia ugyan már külön egészet képez, de három egymásutáni rapszódia attaccával játszható, egységes darabot alkot és így a tanítványnak tehetségéhez képest rövidebb vagy hosszabb előadási darabot adhatunk. 3—3 kis rapszódia ára külön füzetben 1 kor. 20 fill. Mind a 12 rapszódia ára egy

kötetben 3 kor. (Négy füzetben, 4 kézre, füzetje 1 kor. 50 fill., a teljes 12 rapszódia egy kötetben 3 kor. 60 fill.)

Szerkesztői üzenetek.

Kéziratokat nem adunk vissza — Névtelen levelekre nem válaszolunk. — Válaszbélyeg.

Holló Béla, Temesvár. „Zeneművészet és mathematica“ cikke közölhetetlen. — **Szonáta**. 1. Nem fog célt érni. Ha ajánlunk is karmestereket, azok nem fogják művét előadni. Zenekari munkát meg éppen nehéz elhelyezni. Nem vonjuk kétségbe tehetségét és műve kiválóságát (csak az kell bizalmatlanságot, hogy első nagyobb műve mindjárt szinfónikus-kötemény, holott előbb kisebb arányú művel illenék próbálkoznia). Mint minden pályán, így a zenein is, nem mindig a legjobb tudással bírók érvényesülnek. Megfigyelhetette, hogy évek óta egyazon nevek szerepelnek műsorokon és pedig nem éppen elsőrangú munkáikkal; holott észszerűbb lenne az eddig ismeretlen szerzőket is szóhoz engedni. Tanácsunk csak az lehet, hogy keressen fel tekintélyes névvel bíró szakembert, ki befolyását latba veti Önért.

Hegedűt, zongorát, cimbalmot,

Telefon 87—84. Árjegyzék és prospektus díjtalan.

bármely hangszert sehol olcsóbban nem vehet, mint

Reményi Mihálynál

a magyar kir. Zeneakadémia házi készítőjénél
Budapesten, Király-utca 58.

Javítások a legművésziesebben készíttetnek

10 frt havi részletfizetésre a legjobb hegedű, zongora, pianino, cimbalom nemcsak Budapesten, de vidéken is.

Stéhlik Lajos hegedűkészítési műterme
Budapest, VIII., József-körút 71. szám.

Régi mesterhegedűk szakszerű javítása. — Saját készítményű hangversenyhegedűk. — Finom vonók, álltartók, tokok, valamint a legkitünőbb quinttisza hurok stb. állandóan kaphatók.

Felhívás.

Azon biztos tudatban, hogy lapunk nagy elterjedtségénél fogva hasznos szolgálatot tehetünk operai- és hangversenyző művészeknek, valamint zenetanároknak, 1911. januártól kezdve külföldi mintára „Művészi Címtár“ cím alatt új rovatot létesítünk. A címtárba való beigtatás az alatt feltüntetett nagyságban 10 szóig terjedő közleményekért „A Zene“ előfizetési árával együtt **egész évre 10 koronába** kerül. Minden további 10 szó **egész évre 6 korona**. A „Művész Címtár“-ba való beigtatás csak a pénz előleges beküldése után (Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 1. a.) eszközölhető.

Művész Címtár

□□□□□□□□

□□□□□□□□

G. Tessényi Margit zongoraművésznő
Budapest, VII., Ovoda-u. 40.

M. Medek Anna a m. kir. opera ének-
művésznője Budapest, Operaház.

Szigeti József hegedűművész Lyncourt,
Surbiton England.

Márkus Lili zongoraművész Buda-
pest, IV., Kossuth Lajos-u. 2.

Merli Quirino lovag énekmeister
Budapest, VI., Terézkörut 10.

Popiel Mici okl. hegedűművésznő
Budapest, IV., Váci-utca 25.

Rescholsky Sándor okl. zongoramű-
vész, zenetanár és zeneszerző.
Budapest, V., Klotild-u. 16. III 19.

Weltmann Ferenc és Rózi hegedű-
művész Budapest, VI., Szív-utca 20.

b. Forster Stefánia okl. zongora-
művésznő és tanárnő VIII., Rákóczi-
út 11. Lift. Fogad d. e. 9—12-ig.

Cervi Anna hangverseny- és opera-
énekesnő, énekkutatás VIII. József-
körút 87., III. 10; Fogad 12—2-ig.

Csiky János hangképző iskolája VI.,
Aréna-ut 19.

Kresz Géza hegedűművész Bucarest
Boulevard Carol 36.

Rothauser Gizella hangverseny- és
opera-énekesnő Liszt Ferenc-tér 14.
Fogad 4—5-ig.

Steiner Ferenc (Bariton) kamara-
énekes, hangverseny- és oratorium-
énekes Wien, IV., Brahmplatz 1.

Asztaller Irma VI., Váci-körut 37.
III 10. Fogad egész nap.

Rosthy Annie énekművésznő VIII.,
József-körut 69. II.

KEDVEZMÉNY: Ez évben jelentkezők beigtatása 1910. végéig díjmentes.

APRÓHIRDETÉSEK

Apróhirdetések felvétele minden hó 10-ig a kiadóhivatalban, Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 1a. — Minden szó egyszeri beiktatása 10 fillér, legkisebb hirdetés 1 kor. 20 fill. — Vidéken feladott apróhirdetések díja 5 vagy 10 filléres levélbélyegekből küldendő be. — 12 szóból álló változatlan apróhirdés díja egész évre „A Zené”-vel együtt 10 korona.

Zongorát rövidet keresek megvételre 4—500 koronáért. — Csapó, IX., Bokréta-utca. 4.

Használt zeneműveket, híres írók és államférfiak leveleit és kéziratait, magyar művészek eredeti rajzait és festményeit, acél- és rézmetszeteket és könyvokat legjobban vásárol a Művészeti Antiquarium Budapest, Muzeum-körút 21.

Műkedvelő gordonkást keresünk a téli szezonra vonósnegyesbe. — Címünk a kiadóhivatalban.

Gordonka jó hangú, kitűnő állapotban, zene-kari használatra alkalmas, sürgősen eladó minden áron. Cím a kiadóhivatalban.

Liszt kézirat ritka példány, 300 koronáért eladó. Nádor Kálmán, Budapest, IV., Károly-körút 8.

Chopin-Erkel levelezőlap drbja 5 fillér. Kapható a kiadóhivatalban.

Saint-Saens gyönyörű fényképe passepirtoutval 3 kor. 45 fillérért kapható a kiadóhivatalban.

Valódi Clotz-hegedű, jó állapotban olcsón eladó. Stehlik, VIII., József-körút 71.

Éneket, zongorát jutányosan tanít zeneakadémiaírt végzett énekművész. Podmaniczky-utca 49., a. 8.

Zenekarra vagy zongorára átír vagy letesz mindennemű kompozíciót mérsékelt díjazás mellett okleveles zeneszerző. — Címe a kiadóhivatalban

Énekre kiképez Mme de Balázs énektanárnő, a külföldön Mazzini név alatt jól ismert művésznő, ki a párisi és milánói operánál primadonna volt. Hangfelesztés, opera, operett, mindennemű szerepek betanítása művészi-leg. Tandíj havonta 32 kor. Szegénysorsuaknak kedvezmény. Minta zeneiskola Thököly-ut 12.

Mester-kvartett (2 hegedű, 1 brácsa, 1 celló) eredeti francia gyártmány, meséshanggal eladó. Nagyfuvaros-u. 7. I. 9.

Cimbalom díszes, 200 forintos, 60 forintért eladó. Szerecsen-utca 33. Kernács.

Bösendorfer rövid zongora, pompás kivitelben, majdnem új, féláron: külföldi pianó 200 forint; továbbá új zongorák csakis hírneves gyártmányok ez időben leghozzávalóbban vásárolhatók és bérelhetők Keresztély hírneves zongoratermében Budapesten, Váci-körút 21. (Iparudvar.)

Cimbalmok zongoraszerű hanggal, féláron, jótállással kaphatók Katona József műhangszerkészítőnél VII., Verseny-u. 2. Árjegyzék ingyen.

Klarinétos ajánlkozok színházhoz. Palkó, Kispeszt.

Kamarazenéhez jó zongoristát keresek díjazással. Címem megtudható a kiadóhivatalban.

Féláron kapható Moszkovszki op. 83. sz. 6 zongoradarabja 6 füzetben ujonnan. — Cím a kiadóhivatalban.

Francia tanítónő, oklevel. — bonnes sup., jó bizonyítvánnyal, fiatal bonnes simples, Franciaországból és Svájcól hazulról utiköltséggel állást keresnek. Nietschené Gerson Anna, Erzsébet-körút 52.

Olasz nyelvet kiváló tanítómód szerint alaposan tanít olasz fiatal ember. Cím: Vincenzo Puglia, VIII., Bezerédi-u. 3. III. 29.

Zongorahangoló ajánlkozok jótállással, olcsón L. Kramberger, Andrassy-ut 57., ajtó 4.

Progress nyelviskola, IX. Kalvin-tér 8. Legjobb módszer bármely nyelvre.

Szigorlatokra Kolozsvárra és az összes jogi vizsgákra legkiválóbb sikerrel készít elő, otthon tanuláshoz utasítást, segédeszközöket nyújt Kolozsvári Jogi Szeminárium, Deák Ferenc-u. 9. Igazgató: Köpösy Dezső dr. Tájékoztató könyvet bárkinek ingyen.

WOREL ALAJOS

BUDAPEST,
IX. ker., Páva-utca 32/a.

ZONGORÁT és PIANINÓT

a legjutányosabban ad el, ugyszintén
becserél és olcsón kikölcsonöz.

Szakszerü javítás!

Hangolás!

Járosy Dezső

Zeneesztétikai művei

	Korona
Az Eukarisztia Zenéje . . .	2.—
A hagyományos gregorián korális esztétikai méltatása	—80
Faji zene és magyar zene .	1.60
A zeneesztétikai szép a zene- történelemben	1.—
Chopin zenei romantikája .	—60
Wagner Rikárd — a zene- dramaturg	—20
Grieg Edvard zeneesztétikai méltatása	—20
Brahms János zeneesztétikai méltatása	—20
Rimski-Korsakoff zeneeszté- tikai méltatása	—20
Egyetemi énekkarok a zene- kultura szolgálatában . .	—20

Kaphatók **TEMESVÁR**, Papnevelőintéze.
a szerzőnél:

Magyarország legrégibb s legszoli-
dabb zongorabevásárlási forrása!

Éder Antal Gyula

zongora és harmonium nagy raktára

BUDAPEST, IV., Párisi-utca 1. sz. alatt.

□□□□□□□□□□□□□□□□

Telefon : 9—24. Alapítottatott 1846.

Különlegesség : Éder-féle MOZART
ZONGORA, HÁRFÁ-PEDÁLLAL.

HEGEDÜ

készítési műtermünk □

BUDAPEST,

V. ker., Kádár-utca 4.

==== földszint. ====

(Nyugati pályaudvar mellett.)

Világhírű művészek által
elismert új hegedű, melyek
bármely régi mester hege-
dűvel versenyre kelhetnek,
műtermünkben megtekint-
hetők. Finom régi hegedűk és ujak, va-
lamint az összes alkatrészei állandóan
raktáron. Művészies javítást bármely
törött állapotban, régi hegedűt veszünk,
cserélünk, 4 koronás havi részletfize-
tésre szállítunk. — Árjegyzék ingyen.

Komáromi és Tóth műhegedű
készítők.

Zeneirodalmi könyvek.

Bloch J. A hegedűjáték és tanítási módszere. Történeti, gyakorlati és zeneelméleti rész egy kötetben 4 K.
 Chován K. A zongorajáték módszertana. (Methodika) mint zenei nevelési eszköz. Általános, elméleti és gyakorlati rész egy kötetben 4 kor.

Kacsóh P. dr. Az iskolai karénekantálás pedagógiája 3.60 K.
 Molnár G. dr. A magyar zene elmélete. A magyar zenei írásmódnak alapvető tankönyve 5 k r.

— Általános zenéltérnet. Előfizethető.

Moravcsik G. Pedagógiai jegyzetek az Orsz. M. Kir. Zeneakadémia tanárjelöltjei számára 3 kor.

Siklós A. Hangszerelestan elméleti és gyakorlati alapon két kötetben: I kötet: A vonós-, a fuvó- és a ütőhangszerek technikájának és hangszínének ismertetése, 273 partitúra példával, 3 táblázattal és 41 hangszerábrával 12 kor; II kötet: A vonós zenekar, a nagy- és a kis zenekar, a katonazenekar és az énekkar technikájának ismertetése. Gyakorlati útmutatás a vezérkönyvek olvasására vonatkozólag. 227 partitúrapéldával és 1 melléklettel 12 kor. Mind a két kötet egyszerre véve 20 kor.

— Összhangzattan iskolai és magánhasználatra 4 kor. Vászonskötésben 6 kor.

Tóth A. Zenei alapismeretek, kezdetül az összhangzattal összefoglaló rendszerben iskolai és magánhasználatra 3 kor.

Weiner L. Összhangzattanra előkészítő jegyzetek (Hangköztan) 1 kor.

Rozsnyai Károly kiadása
 Budapest, IV., Múzeum-körút 15.
 Árjegyzék ingyen. Telefon 96—57.

Zenekedvelőknek!

Ingyen és
 bérmentve
 küldi most
 megjelent
 képes
 főárjegy-
 zékét

az összes
 hangszerekről

MARNITZ FRIGYES műhangszer-
 készítő
 Budapest, VIII., József-körút 37-39.
 Óriási raktár gramofon és lemezekben.
 Kérjen külön árjegyzéket.

Két arany,
 1 ezüst és
 1 nagy
 milleniumi
 éremmel
 kitüntetve.

Alapítatlan
 1867. évben.

A pécsi
 országos
 kiállításon
 állami arany
 éremmel
 kitüntetve.

Alapítatlan
 1867. évben.

Angster József és Fia

orgona és harmoniumgyár Pécsen.

A budapesti bazilika nagy orgonájának építői.
 Ajánlják kitűnő hangú és erős szerkezetű légnyomatu és elektroonikus berendezésű

ORGONÁIKAT

a legutányosabb árak mellett művészi kivitelben Raktáron kitűnő hangú

HARMONIUMOK minden nagyságban.

Elektromos fújtató készülékek.

— Árjegyzék kívánatra ingyen küldünk. —

Cs. kir. szab. Amerikai Cottage-szivólegrendszerű

HARMONIUMOKAT,

valamint európai rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ és Tsa

Budapest, IX., Delej-utca 25. (Tisztviselőtelep.)

Árjegyzék ingyen és bérmentve.
 Részletfizetésre 8 kor.-tól feljebb.

Tanerőknek és lelkészeknek külön
 százalékgedmény.

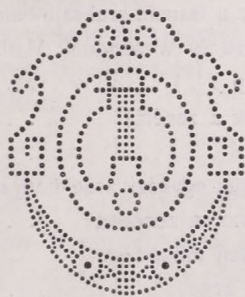
Bérmentes szállítás az utolsó vasútállomásig.

Pedálos harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden nagyságban, pontos orgonaméretűekkel, templomok, szemináriumok részére, és mint gyakorló-organák.

A ZENE

1911. ÉVI
TARTALOM JEGYZÉKE.

TARTALOMJEGYZÉK.

I. CIKKEK.

	Oldal
<i>Bloch József</i> : Zenei sajtóhibák	34
<i>Edge</i> : Mahler Gusztáv †	131
<i>Fligl József</i> : Liszt Ferenc utolsó éve	272
<i>Florestan</i> : Zenei viszonyaink a francia szaksajtóban	173
<i>Geszler Ödön</i> : Wagner Rikárd és Wesendonk Matild	27
<i>Gg</i> : A doborjáni Liszt-ünnep	174
<i>Hermann László</i> : Gondolatok a zenéről	57
" " A hegedű	128
" " A katolikus egyházi zene hanyatlása	276
<i>dr. Kriegner Kálmán</i> : A humor a zenében	105
<i>Kereszty István</i> : Liszt irodalmi működése	218
<i>Lavotta Rudolf</i> : Romantikus zene	7
" " Impresszionizmus a zenében	37
" * Moll és dur dallamok a primitív zenében	267
<i>Marion</i> : Előadó művész és közönség	6
" A legújabb Wagner-irodalom	157
" Egy elfelejtett hegedűművésztől	191
" Liszt Ferenc magyar tanítványai	221
" Strauss Rikárd	246
<i>dr. Molnár Géza</i> : Az ó-kor homofon zenéje (Szemelvény)	86
<i>Perényi Géza</i> : Csajkovszky egyénisége, tekintettel alkotó művészetére	1
" " Tánczene a szinfóniában	82
" " Tessza (Operakritika)	114
" " Bruckner és szinfóniái	264
<i>P. M. Mahler Gusztáv</i> dalai	171
<i>Schmidthauer Lajos</i> : Liszt Ferenc zongoraművei	211
<i>S. E.</i> : A rózsalovag (Operakritika)	125
" A modern operaszöveg problémája	143

	Oldal
S. E.: Susanne titka (Operakritika)	270
„ Quo vadis? (Operakritika)	271
Sereghy Elemér: Realizmus és idealizmus a zenében	167
St. M.: Zenei aforizmák	247
Szent-Gály Gyula: A világi zene kialakulása és művelői a középkorban	231
Thcmán István: Liszt Ferenc mint pedagógus	204
G. Tessényi Margit: Liszt játéka és zongoraművei	207
dr. Toldy László: Liszt Ferenc zenekari művei	213
Vértesi Károly: Orgonahangverseny St.-Louisban	112
Wajdits Károly: Palestrina	255
Zágon Vilmos: Beethoven zongoraszónátái esztétikai megvilágításban	32, 88, 110, 133, 151, 186, 243, 263
Zalánfi Aladár: A leipzig-i Thomanerchor	14
„ „ Egységes orgonatervezet	62
„ „ Orgonahangverseny St.-Louisban	140
gróf Zichy Géza: Liszt Ferenc (Emlékbeszéd)	199
—y. —r.: Országos Liszt-ünnep	156
— Az operaház válsága	53
— A filharmónikusok válsága	81
— A bolond (Operakritika)	91
— Visszaélések Liszt összes műveinek magyar kiadása körül	183
— Liszt származása	222
— Liszt jegyzeteiből	223
— Az országos Liszt-ünnepélyek	239

II. ÁLLANDÓ ROVATOK.

Dalos ügyek	17, 42, 97
Egyesületi hírek	119, 283
Hangversenyek	15, 39, 72, 94, 117, 247, 278
Hírek	19, 44, 69, 99, 118, 142, 160, 177, 193, 223, 249, 281
Irodalom	178, 196, 226, 250, 286
Kritikai szemle	20, 45, 75, 99, 118, 143
Mindenfelől	197, 230, 254, 290
Musica sacra	14, 39, 224, 286
Opera	18, 43, 69, 98, 117, 141, 223, 247, 278
Pályázatok	21, 47, 100, 144, 180, 198, 230, 254, 288

	Oldal
Szerkesztői üzenetek	22, 47, 100, 120, 145, 161
Tudósítások*)	18, 43, 74, 98, 118, 141, 159, 176, 193, 224, 248, 282
Zeneiskolai szemle	76, 99, 119, 143, 160, 178, 194, 229, 284
Zenepedagógia	14, 195, 285

III. ZENEMŰMELLÉKLETEK.

<i>Beethoven</i> : Menuet	12
Eredeti japán dalok	13, 14
Eredeti török melódiák: a) Bairám ünnepi ének	70
" " " b) Ramazán „ „	71
<i>Franck Cézár</i> : Les plaintes d'une poupée	92

IV. ILLUSZTRÁCIÓK.

Bruckner 266, *Casals* 96, *Csajkovszky* 5, *Durigo* 40, *Hubay* 72, *Kurz Z.* 40, *Liszt* (1832) 204, *Liszt* (1885) 218, *Liszt* síremléke Bayreuthban 224, *Löwe* 42, *Löwe* mint koncertdirigens 129, *Magistretti* 40, *Matinée* Lisztnél 210, *dr. Muck* 117, *Nast-Frenkell* Minnie 279, *Palestrina* 262, *Rinskopf* 16, *Sauer* 279, *Wagner* mint koncertdirigens 109, *Wesendonk* Matild 29.

*) *Belföld*: Arad, Eger, Győr, Kassa, Kolozsvár, Pécs, Salgótarján, Szatmár, Szeged, Székesfehérvár, Temesvár.

Külföld: Bayreuth, Bécs, Berlin, Danzig, Dortmund, Drezda, Leipzig, London, Milano, Moszkva, München, New-York, Páris, Róma, Szentpétervár, Weimar.

Olcsó Zeneművek.

Zongorára 2 kézre:

Lehár Ferenc: 12. Compositions	Kor.	3·60
Straus Oszkár: Tánc-Album (10 drb)	„	3·—
Fráter Loránd: Legujabb nótáskönyve	„	2·—
Csóka Józsi: Nótáskönyve	„	2·—
Lányi Ernő: Nótakincs. (53 dal)	„	2·—
Rorák Imréné: Magyar ábránd	„	2·40
Cramer-Thomas: Mignon. Potpourri	„	3·—
Erkel-Ábrányi: Hunyadi László Egyveleg	„	3·—
— — Bánk-Bán	„	3·—
Doppler-Ábrányi: Ilka	„	3·—

Megrendelhetők: NÁDOR KÁLMÁN zeneműkiadónál
Budapest, IV., Károly-körút 8. sz

GOTTSCHEWIG

□ ÁGOSTON □

császári és királyi udvari szállító,

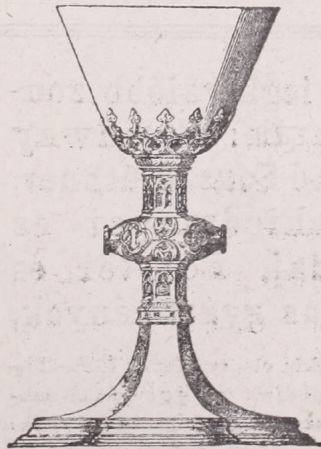
rum-, likör-, cognac-gyáros, tea-
□□ nagykereskedő □□

Budapest, IV., Váci-u. 11.
a különlegességi főzsde mellett.

Magyar, francia cognac, hollandi likörök, cacao és csokoládék. Eredeti angol és francia teasütemény- és cukorka-különlegességek. A legjobb tea- és kávébeszerzési forrás gazdag választékban.

Kivánatra árjegyzék ingyen, bérmentve.

Központi iroda: Régi posta-utca 10.
Gyár: Kőbánya, Martinovits-tér 9.

HAUSNER FRIGYES

Oltárepítő. Templomi szerek. Zászlógyár.
Budapest, IV., Váci-utca 51.

ÖN BÉREL egy ócska zongorát **KIDOB**
vagy pianinót és

ha fizet havonta 12 vagy 16 kor. kölcsön- **HA FIZET**
díjat, végre pénzt kiadta, zongorája nincsen.

havonta **husz koronát**, kap egy kiváló gyártmányu legmodernebb ércpáncél-
tökés, kereszthuros **uj zongorát** vagy **pianinót**, nem ir alá váltót, nem állít
kezes, **nem lekötöztetve bankszövetkezetnek** és idővel mégis **tulajdona**
lesz a zongora. Ilyen ideális, szolid, liberális módon kapható kizárólagosan csak

MUSICA R. T. Igazgató
STERNBERG DEZSŐ
ZONGORAEHADÁS ÉS KÖLCSÖNZÉSI TELEPÉN.
BUDAPEST, V., TERÉZ-KÖRUT 1a. (Árny-utca sarok.)

TELEFON 4-81. Az Országos Zeneakadémia közelében. TELEFON 4-81.

Zongorák becserélése, javítása, hangolása legkíméletesebben. Csak jobb
gyártmányu zongorákat tartunk.

A legkiválóbb zongorák: Steinway and Sons, Blüthner, Schiedmayer és Fiai, Förster és más gyártmányok,

csakis elsőrendűek, kizárólag kaphatók az egyedüli magyarországi képviselőjünkél:

KOHN ALBERT

IV., Kossuth
Lajos-utca 1.

Ferenciek
bazára.

LENGYEL LIPÓT
litografiai s könyv-
nyomdai műintézet
BUDAPESTEN, V.,
Visegrádi-utca 3.

Számos magas kitiüntetés. — Állami ezüstérem és díszoklevél. — Chequeszámla: M. kir. postatakarékpénztár és a Pesti m. kereskedelmi banknál.

Hanggyjymetsző intézet és
zeneműnyomda.

Mindennemű zenemű izléses, pontos és gyors elkészítése, jutányos árban. Elsőrendű kivitel. — Modern, nagyszabásu berendezés. — Villamos üzem. Alapítottott: 1880. — TELEFON 13—31.